

8. POSTULATY KONSERWATORSKIE, PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

1. Głównym założeniem rewitalizacji ruin fary gubińskiej powinno być zachowawcze potraktowanie zabytkowej substancji zakładające przeprowadzenie prac konserwatorskich, czyli takich, których efektem będzie zachowanie zabytkowej substancji w formie reliktu. Prace restauracyjne zakładające odtworzenie pierwotnych walorów ekspozycyjnych, powinny być ograniczone do minimum, przeprowadzone jedynie tam, gdzie są niezbędne dla prawidłowego odbioru estetycznego oraz powinny obejmować jak najmniejsze obszary.
2. Nowoczesne elementy dodane do zabytkowej substancji powinny stanowić tło i oprawę dla niej, nie zaś konkurować i zbyt mocno ingerować estetycznie w jej charakter. Zaleca się również, aby mimo swego nowoczesnego charakteru i sposobu wykonania, elementy te nawiązywały do historycznej formy (np. dach) lub w stopniu jak najmniejszym ją zakłócały (np. moduły w części zachodniej korpusu).
3. Wskazane jest, aby rozpoczęcie prac konserwatorskich-restauratorskich miało miejsce po zakończeniu prac budowlanych w obiekcie również dotyczących osuszania obiektu, co zapobiegnie ewentualnym niepotrzebnym zniszczeniom wykonanej pracy w obrębie konserwowanych obszarów oraz zniszczeniom wtórnym związanym z wysoleniami występującymi w zawilgoconych obszarach w trakcie procesu osuszania budynku. Wydaje się również zasadne, aby z pracami konserwatorskimi wstrzymać się do momentu wyparowania nadmiaru wody z gruntu pod kościołem oraz z samej struktury zabytku nasączonej systematycznie wodą opadową, po wykonaniu zadania. Zapewni to ustabilizowanie warunków klimatycznych wewnątrz budynku.
4. Dezynfekcja substancji zabytkowej musi być wykonana w ramach prac konserwatorskich-restauratorskich po zabezpieczeniu wnętrza nieruchomości przed zewnętrznymi warunkami atmosferycznymi środkami o szerokim spektrum działania (uwzględnione w programach prac konserwatorskich).
5. W obszarach zawilgoconych muru objętych jedynie pracami budowlanymi należy wykonać dezynfekcję gotowymi preparatami grzybo- i bakteriobójczymi o szerokim spektrum działania, firmy Remmers, Sto-ispo, Brescciani, Coverax lub tożsamymi.
6. Konieczne jest wzmocnienie pęknięć konstrukcyjnych w strukturze murów budynku w celu ustabilizowania jego statyki. Sposób wykonania wzmocnień oraz ich lokalizacja muszą zostać skonsultowane z wykonawcą badań konserwatorskich.
7. Ze względów konstrukcyjnych konieczne jest uzupełnienie fragmentów arkad wnek w murze kaplic w części północno-wschodniej ambitu.
8. W przestrzeni kościoła zaleca się usunięcie najnowszego tynku cementowo-wapiennego z początku XX wieku oraz nawarstwień tynkarskich wykonanych w XIX wieku za wyjątkiem dwóch kaplic trzecich (w części południowej i północnej), licząc od strony zachodniej. Pozostałe starsze nawarstwienia tynkarskie należy pozostawić w formie reliktyw. Należy również rozważyć pozostawienie nawarstwień tynkarskich z wszystkich faz chronologicznych na ścianie szczytowej zachodniej, jako dokument/ relikw kolejnych faz.
9. Pracom konserwatorskim-restauratorskim zakładającym znaczne przywrócenie walorów ekspozycyjnych należy poddać kaplicę boczną poświęconą poległym w trakcie I wojny światowej.
10. Należy rozważyć ponowne przemurowanie korony murów kaplic bocznych od strony elewacji, ponieważ obecnie istniejące powodują powstawanie białych wykwitów i wysoleń

*Postulaty są uśrednionym stopniu uwzględnione z uwzględnieniem problemów
dotyczących w projekcie z 18.04.2014. Kodyfikacji uległy
punkty: 14, 15, 18. Względnie chęć uwarunkowania programu z wyłączeniem był
opracować w projekcie przez opisanie dodatkowych problemów. Pilecki*

- w znajdującym się poniżej zabytkowym murze, ponadto stwierdzono, iż niektóre nowe cegły uzupełnień są mocno zerodowane w całej objętości (wysypują się).
11. Należy przywrócić oryginalny wygląd i pełne walory ekspozycyjne neogotyckiemu obramieniu tablicy pamiątkowej znajdującej się od strony elewacji na przyporze między czwartym i piątym przęsłem elewacji południowej.
 12. Możliwe jest usunięcie niektórych wtórnych, historycznych elementów budynku (np. zamurowań otworów okiennych i drzwiowych, kominów w zakresie przemurowań z XIX i XX wieku, stropów z początku XX wieku) w celu przystosowania obiektu do wymagań nowoczesnego budynku użyteczności publicznej.
 13. Zaleca się usunięcie zamurowań otworów okiennych kaplic bocznych oraz najmłodsze zamurowania otworów najstarszej empory znajdującej się nad pomieszczeniami zakrystii.
 14. Szklenie okien kaplic bocznych można zrekonstruować na podstawie fotografii archiwalnych. Montaż nowych okien powinien przebiegać w tych samych miejscach, w których zamontowano oryginalne okna, przez kotwienie w murze. Dokładne ustalenie systemu mocowania i jego umiejscowienie należy uściślić po usunięciu wtórnego zamurowania otworów. Najbardziej właściwym wydaje się zastosowanie szklenia witrażowego w formie połączonych ze sobą romboidalnych szybek, z uwypukleniem wzoru krzyży przez zastosowanie zróżnicowania koloru szkieł układających się w ten wzór (otoczenie bezbarwne, krzyże w kolorze np. zielonym, żółtym, brązowym). Dopuszcza się również zastosowanie innych, nowoczesnych technik wykonania stolarki okiennej tego poziomu.
 15. Wskazane jest uzupełnienie ostrołukowych otworów okiennych górnej kondygnacji o brakujące maswerkowe wypełnienia. Wskazana jest oryginalna, ceglana technika wykonania uzupełnień lub inna, zachowująca podstawowe założenia przedstawione w punkcie 2 niniejszych postulatów. Dopuszcza się również rezygnację z odtworzenia maswerków.
 16. Dopuszcza się zamurowanie otworów okiennych w wieżycze nad ścianą wschodnią prezbiterium w celu zabezpieczenia jej wnętrza przed warunkami atmosferycznymi, ptakami. Zamurowanie może być wykonane z pozostawieniem blend o estetycznie wykonanym wątku ceglany nawiązującym do lica zabytkowego muru.
 17. Konieczne jest przywrócenie pierwotnego rozmiaru otworu drzwiowego w części północnej ambitu. Należy również rozważyć rekonstrukcję górnej części profilowanego obramienia tego otworu.
 18. Zaleca się przywrócenie pierwotnego rozmiaru otworu drzwiowego prowadzącego do nawy bocznej, znajdującego się w ścianie północnej, w części zachodniej budynku. Zaleca się również pozostawienie zachowanej drewnianej nadpalonej belki nadproża.
 19. Wskazane jest umiejscowienie dwuskrzydłowych drzwi ramowo-płycinowych pochodzących z II połowy XIX lub początku XX wieku, (przechowywanych obecnie w jednej z kaplic bocznych), w ich pierwotnej lokalizacji, w wejściu północnym do prezbiterium. W razie konieczności dopuszczalne jest przystosowanie skrzydeł drzwi do otwierania się na zewnątrz, ponieważ ich konstrukcja na styku obu skrzydeł to umożliwia. Ponadto w takim wypadku będzie konieczne nieznaczne poszerzenie otworu drzwiowego o szerokość felcu oraz niewielkie zmiany w przekroju belki śłemia. Obecnie szerokość felcu stanowi mur wykonany równoległe z opisywaną stolarką drzwiową. Możliwe jest również zastosowanie klamki antypanicznej.
 20. Do prac budowlanych dotyczących bezpośrednio substancji zabytku zaleca się

zastosowanie zapraw przeznaczonych do obiektów zabytkowych o parametrach odpowiadających parametrom oryginalnej zaprawy lub też zastosowanie zaprawy cementowo-wapiennej o proporcji indywidualnie dobranej do oryginalnej zaprawy złożonej z dobrych jakościowo składników. Odejście od tej zasady możliwe jest tylko w obszarach, które mają spełniać określone parametry konstrukcyjne, np. konieczne do osadzenia nowych elementów konstrukcyjnych.

21. Zaleca się pozostawienie/ rekonstrukcję posadzki z czerwonego piaskowca pochodzącej najprawdopodobniej z lat 1842-1844 lub z czasu instalacji centralnego ogrzewania. Z ustaleń wynikających z prac badawczych przy zabytku wynika, że posadzka ta była usytuowana nieco wyżej w najdalszym przęśle zachodnim, pod organami (około 40 cm) w stosunku do poziomu posadzki na pozostałej powierzchni kościoła. Wydaje się również, że poziom posadzki w tej części obiektu był podniesiony w trakcie wykonania ogrzewania centralnego. Zabieg ten łączył się z nowym usytuowaniem wejść bocznych do kościoła właśnie w skrajnym przęśle zachodnim, gdzie zrównano poziom posadzki z poziomem nawierzchni na zewnątrz kościoła. Elementem łączącym oba poziomy posadzki były ceglane schody, których relikty w środkowej nawie zachowały się do dziś. Dodatkowym akcentem oddzielającym przestrzeń pod chórem zachodnim było przeszklenie widoczne na archiwalnej fotografii wnętrza. Poziomy posadzki odczytano na podstawie jej zachowanych fragmentów. Format poszczególnych płyt: ~29,5 x 29,5 cm przy samym ołtarzu głównym stwierdzono łukowate obramienie posadzki ceglanej płytkami o wymiarach 52 x 47-48 cm.
22. Posadzka powinna być zaprojektowana tak, aby umożliwić w przyszłości jej łatwy demontaż. Ułatwi to, przeprowadzenie ewentualnych prac archeologicznych oraz wykonanie ekspozycji podziemi, na przykład przez stworzenie dodatkowej przestrzeni dla zwiedzających pod posadzką.
23. Jednym z najlepszych rozwiązań dla zabytku wydaje się być położenie posadzki bezpośrednio na sypkim niezwiązanym podłożu.
24. Wszelkiego rodzaju instalacje powinny być maksymalnie ukryte i poprowadzone, ingerując w możliwie minimalnym stopniu w zabytkową strukturę.
25. Elementy infrastruktury technicznej (ogrzewanie, wentylacja, zasilanie) powinny być umieszczone w osobnym, zamkniętym miejscu. Najlepszym do tego celu pomieszczeniem wydaje się być piwnica pod dobudówką od strony północnej, która ma stosunkowo współczesny charakter (jej odcinkowe sklepienie pochodzi z początku XX wieku).
26. Odprowadzenie wody opadowej z dachu zaleca się przeprowadzić w rurach spustowych na elewacji lub we wnętrzu kościoła, przy czym bardziej wskazana jest pierwsza opcja ze względu na mniejsze ryzyko zalania wnętrza wodą opadową w przypadku zatkania lub wtórnych ujawnionych nieszczelności systemu oraz ze względu na nieprzewidziane efekty akustyczne. W przypadku stwierdzenia rażącego braku estetyki systemu odprowadzenia wody opadowej rurami spustowymi prowadzonymi na zewnątrz elewacji dopuszcza się niewielkie wcięcia w mur zabytkowy w celu częściowego ukrycia instalacji, w miejscach najmniej rażących (załamaniach muru). Obszary wcięć konieczne należy zaimpregnować i dokonać hydrofobizacji, ponieważ nacinając mur niszczy się naturalną szkliwną warstwę ochronną zarówno cegieł jaki i zaprawy w fugowaniu.
27. Konieczne jest ograniczenie prac ziemnych do minimum oraz poprzedzenie ich pracami archeologicznymi w obrębie i na głębokość planowanych wykopów.
28. W trakcie prac remontowo-budowlanych konieczny jest nadzór dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki w dziedzinie konserwacji kamienia i detalu architektonicznego

oraz malarstwa i rzeźby polichromowanej.

29. Należy rozważyć przywrócenie zadaszeń nad kaplicami bocznymi lub pozostawienie ceglanego wykończenia z zapewnieniem odpowiednich spadków. Powierzchnię cegieł w tych obszarach należy jednak poddać hydrofobizacji (uwzględniono w programie prac konserwatorskich).
30. Część rekonstruowana północnej dobudówki w trakcie prac konserwatorskich przy elewacji powinna być dopasowana stylistycznie do zachowanej zabytkowej części przez wykonanie odpowiedniej fugi, podbarwieniu cegieł (uwzględniono w programie prac konserwatorskich).
31. Konieczne jest ocenienie ukształtowania terenu wokół zabytku w celu wyeliminowania wszelkich, nawet niewielkich obniżen terenu, w których może gromadzić się woda opadowa, a w konsekwencji wsiąkać w grunt i powodować zawilgocenie budynku. Ponadto w powyższym celu należy zapewnić łagodne spadki nawierzchni od budynku. Jednocześnie należy wyeliminować wszelkie szczelne nawierzchnie w bezpośrednim sąsiedztwie budynku uniemożliwiające swobodne „oddychanie” gruntu.
32. W trakcie oględzin zabytku stwierdzono objawy zawilgocenia i zasolenia murów obwodowych spowodowane głównie przez różnicę poziomów posadzki wewnątrz obiektu i na zewnątrz (wyżej o około 40 cm). Stan ten wymusza zapewnienie prawidłowej przepuszczalności gruntu i „wentylacji” zabytkowych murów zarówno wewnątrz jak i przede wszystkim na zewnątrz budynku. Zaleca się zastosowanie drenażu z wykonaniem wykopu dookoła budynku i wypełnieniem go przepuszczalnym materiałem (grysem, żwirem o dużej gradacji). Dopuszczalne jest również wykonanie izolacji pionowej.
33. Konieczne jest zapewnienie we wnętrzu obiektu odpowiedniej przestrzeni wystawowej oraz magazynowej dla zachowanych relikwów (elementów ceramicznych, kamiennych i innych) znalezionych w trakcie dotychczas przeprowadzonych prac wykopaliskowych i porządkowych. W tym celu można wykorzystać kaplice boczne (na przykład przez umieszczenie eksponatów w gablotach wolno stojących lub zlokalizowanych w sedillach i węgach) lub/ i przeznaczyć na ekspozycję osobne pomieszczenie. Pomieszczenia magazynowe powinny mieć zapewniony odpowiedni klimat: wilgotność względna powietrza nie przekraczająca 60%, jak najmniejsze dobowe wahania wilgotności powietrza i temperatury, odpowiednia wentylacja pomieszczenia. Wymienione warunki klimatyczne są niezbędne w przypadku przechowywania ceramicznego materiału zabytkowego zakażonego mikroorganizmami i zasolonego.
34. W przestrzeni obiektu należy wyeksponować zachowane tablice epitafijne. Proponuje się umieszczenie ich na filarach, na ścianie dawnej zakrystii, w kaplicach na większych płaszczyznach ścian. Sugestią dla przyporządkowania miejsc konkretnym nagrobkom/ płytom epitafijnym powinny być materiały źródłowe w postaci artykułów opublikowanych w „Gubener Wohenblatt” z 16 września i 28 października oraz „Gubener Zeitung” z 12 i 18 lipca 1896, opisujące na podstawie starszych dokumentów usytuowanie poszczególnych płyt.
35. Program prac dla każdej z tablic epitafijnych powinien zostać sporządzony indywidualnie przez dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki o specjalizacji: konserwacja-restauracja rzeźby kamiennej i detalu architektonicznego.
36. W budynku konieczne jest uwzględnienie tablic, multimedialnych paneli lub innych narzędzi o charakterze edukacyjnym mających na celu wskazanie kolejnych przebudów i zmian w obiekcie, który w swoim charakterze szczególnie skłania ku tego typu działaniom.
37. Należy rozważyć rezygnację z rekonstrukcji sklepienia i tynkowania wnętrza w obszarze

dawnej zakrystii i najstarszej empory nad nią, czyli zachowanie również tej przestrzeni w formie trwałej ruiny. Dopuszcza się również rekonstrukcję sklepień w przypadku konieczności stworzenia mniejszych pomieszczeń użytkowych.

38. Wskazane jest zminimalizowanie we wnętrzu efektu kratownicy, który może wystąpić w słoneczne dni, kiedy elementy konstrukcyjne dachu będą rzucały cień na przestrzeń kościoła.
39. W ramach działań społecznych, na przykład warsztatów budowlanych lub konserwatorskich, zaleca się zadołowanie większej ilości wapna, które w przyszłości okaże się niezbędne przy pracach budowlano-konserwatorskich w obiekcie.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH – ELEWACJA RUIN FARY GUBIŃSKIEJ

1. Wykonanie dokumentacji stanu obiektu przed, w trakcie i po przeprowadzeniu prac konserwatorskich.
2. Oczyszczenie muru z roślin i ptasich zanieczyszczeń.
3. Usunięcie wtórnych zapraw tynkarskich i murarskich o zbyt dużej sile wiązania, nie współmiernej do spójności oryginalnych partii muru. (Z powyższych działań należy wyłączyć obszary stanowiące świadome wzmocnienie konstrukcyjne dla zabytku.)
4. Usunięcie wtórnych zapraw o zbyt dużej sile wiązania, nie współmiernej do spójności oryginalnych, partii muru.
5. Dezynfekcja muru w celu trwałego zabezpieczenia budowli przez wpływem działalności mikroorganizmów. Proponowane jest użycie środków sprawdzonych w pracach konserwatorskich, (środki firm Remmers, Bresciani, Coverax, Sto-ispo lub tożsame).
6. Usunięcie silnie zdegradowanych cegieł („wysypujących się”) i zastąpienie ich nowymi cegłami lub odzyskanymi w trakcie prac archeologicznych lub porządkowych, dobrze zachowanymi, o formacie odpowiadającym cegłom w uzupełnianym fragmencie muru. Do wmurowania nowych cegieł konieczna jest odpowiednia zaprawa, jak w punkcie 6 niniejszego programu. Starszy, wtórnie wykorzystywany materiał budowlany musi zostać odsolony, np. przez kąpiel w wodzie demineralizowanej wzbogaconej o środek dezynfekujący. Dokładna metoda odsalania ustalona zostanie w ramach nadzoru konserwatora dzieł sztuki.
7. Przemurowanie luźnych elementów ceglanych z zastosowaniem dobrej jakościowo zaprawy murarskiej o sile wiązania nieco mniejszej niż spójność oryginalnego materiału budowlanego. W ramach tego zabiegu szczególną uwagę należy poświęcić zachowanym reliktom sklepień oraz obszarom nad południowymi i południowo-wschodnimi kaplicami bocznymi, gdzie zachowały się fragmenty posadzki będącej częścią empor. Wskazane jest zastosowanie gotowych zapraw przeznaczonych do stosowania w zabytkach (firmy Remmers, Sto-ispo lub tożsamych). Dopuszczalne jest zastosowanie zaprawy wykonanej na miejscu z dobrych jakościowo materiałów budowlanych.
8. Wzmocnienie osłabionych cegieł oraz zapraw (fug i reliktyw tynku w blendach) poprzez nasycenie ich preparatami zawierającymi związki krzemooorganiczne, nadającymi powierzchni charakter hydrofilny (KSE 300 lub KSE 100 firmy Remmers). W trakcie wykonywania zabiegu wymagane jest ściśle przestrzeganie zaleceń określonych w specyfikacji produktu.
9. Oczyszczanie lica cegieł. Zabieg musi być poprzedzony wykonaniem szeregu prób w celu ustalenia prawidłowej i efektywnej metody oczyszczania spełniającej podstawową zasadę

nieuszkodzenia (najmniejszego uszkodzenia) substancji zabytkowej. Wskazane jest, aby ocenę skuteczności zabiegu oraz wybór metody podjąć komisyjnie przy udziale dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki, specjalisty w dziedzinie konserwacji kamienia, elementów i detali architektonicznych. Poniżej przedstawiono możliwe metody oczyszczania:

- oczyszczanie przy wykorzystaniu pary wodnej, wspomaganie oczyszczania środkami powierzchniowo czynnymi, środkami rozpuszczającymi (spulchniającymi) nawarstwienia,
- metoda hydrodynamiczna z wykorzystaniem urządzeń czyszczących wodą pod ciśnieniem, posiadających regulację przepływu wody oraz zmiany kształtu strumienia,
- czyszczenie wodą zimną, wodą ciepłą, wspomaganie oczyszczania środkami powierzchniowo czynnymi, środkami rozpuszczającymi (spulchniającymi) nawarstwienia,
- metoda strumieniowo-ścierna z wykorzystaniem urządzeń czyszczących parą wodną i ścierniwem z możliwością regulacji przepływu powietrza oraz strumienia ścierniwa, dobór ścierniwa pod kątem jego twardości.

Uwaga! W trakcie zabiegu należy przewidzieć doczyszczanie punktowe (np. wytwornicą pary), czyszczenie mechanicznie szczególnie zabrudzonych i trudno usuwalnych nawarstwień.

10. Odsolenie zasolonych partii muru, szczególnie sklepień w kaplicach bocznych, przez wykonanie okładów z pulpy celulozowej nasączonej wodą destylowaną z domieszką substancji biobójczej, jak w punkcie 5)

11. Uzupełnianie ubytków w cegle. Do uzupełnienia ubytków w ceglach jak i spoin należy zastosować zaprawy jak najbardziej zbliżone właściwościami fizyko-mechanicznymi do uzupełnianego materiału:

- muszą mieć zbliżoną lub lepszą zdolność transportu wody niż materiał uzupełniany
- zbliżone właściwości mechaniczne do materiału uzupełnianego,
- zbliżony współczynnik rozszerzalności cieplnej do materiału uzupełnianego,
- powinny pozwalać na uzyskanie wypełnienia zbliżonego kolorystycznie i fakturalnie do uzupełnianego fragmentu.

Wskazane jest zastosowanie gotowych zapraw do uzupełniania ubytków w ceglach (np. firmy Remmers lub tożsame)

12. Uzupełnienie ubytków fugi. Do fugowania zaleca się stosowanie barwionych w masie zapraw sporządzonych na bazie spoiwa trasowego, np.: TKF TrassFuge (firma Hufgard Optolith) lub tożsamych.

Uwaga! Prace obejmujące konserwację lica muru dotyczą również obszarów przeznaczonych do tynkowania (prostokątne blendy pod koroną muru).

13. Scalenie kolorystyczne w przypadku rażącej rozbieżności kolorystycznych poszczególnych elementów lica muru poprzez miejscowe naniesienie odpowiednio przygotowanych farb (szczególnie częściowej rekonstrukcji północnej dobudówki). Do scalania proponuje się wykorzystanie farb na spoiwie krzemianowym (np. produkty firmy Keim lub tożsame, przeznaczone do obiektów zabytkowych).

14. Hydrofobizacja ceglanego lica w przypadku dużego stopnia nasiąkliwości cegły, szczególnie w partiach narażonych na osiadanie i dłuższe utrzymywanie się wody (parapety, gzymsy, występy muru, daszki pulpitowe) preparatami firmy Remmers, Sto-ispo lub tożsamymi, przeznaczonymi do obiektów zabytkowych.

15. Wykonanie dokumentacji powykonawczej uwzględniającej przebieg wykonanych prac i ich problematykę.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH – MUR CEGLANY ORAZ RELIKTY TYNKU WE WNEȚRZU KORPUSU FARY GUBIŃSKIEJ

1. Wykonanie dokumentacji stanu obiektu przed, w trakcie i po przeprowadzeniu prac konserwatorskich.
2. Oczyszczenie muru z roślin i ptasich zanieczyszczeń. W przypadku, gdy nie uda się całkowicie wyciągnąć korzeni większych roślin, konieczne należy zastosować trucie pozostawionych fragmentów odpowiednim środkiem do likwidacji roślin.
3. Usunięcie wtórnych nawarstwień tynkarskich i malarskich z zachowanych szesnastowiecznych i dziewiętnastowiecznych reliktyw tynku oraz z oryginalnego muru. Zabieg ten należy przeprowadzić mechanicznie za pomocą opukiwania odpowiednio dobranymi narzędziami. Doczyszczanie należy przeprowadzić również mechanicznie skalpelami, pędzlami i włóknem szklanym. Konieczne jest pozostawienie obszaru ze wszystkimi nawarstwieniami jako świadka historii obiektu. Do tego celu proponuje się przeznaczyć ścianę szczytową, zachodnią.
4. Przemurowanie luźnych elementów ceglanych z zastosowaniem dobrej jakościowo zaprawy murarskiej o sile wiązania nieco mniejszej niż spójność oryginalnego materiału budowlanego. Wskazane jest zastosowanie gotowych zapraw przeznaczonych do stosowania w zabytkach (firmy Remmers, Sto-ispo lub tożsamy). Dopuszczalne jest zastosowanie zaprawy wykonanej na miejscu z dobrych jakościowo materiałów budowlanych.
5. Usunięcie silnie zdegradowanych cegieł („wysypujących się”) i zastąpienie ich nowymi cegłami lub odzyskanymi w trakcie prac archeologicznych lub porządkowych, dobrze zachowanymi, o formacie odpowiadającym cegłom w uzupełnianym fragmencie muru. Do wmurowania nowych cegieł konieczna jest odpowiednia zaprawa, jak w punkcie 8 niniejszego programu. Starszy, wtórnie wykorzystywany materiał budowlany musi zostać odsolony, np. przez kąpiel w wodzie demineralizowanej wzbogaconej o środek dezynfekujący. Dokładna metoda odsalania ustalona zostanie w ramach nadzoru konserwatora dzieł sztuki.
6. Dezynfekcja lica ścian w celu trwałego zabezpieczenia budowli przez wpływem działalności mikroorganizmów. Proponowane jest użycie środków sprawdzonych w pracach konserwatorskich, (środki firm Remmers, Sto-ispo, Brescciani, Coverax, lub tożsame, stosowane w obiektach zabytkowych).
7. Podklejenie fragmentów zachowanego zabytkowego tynku zaprawą iniekcyjną mineralną przeznaczoną do obiektów zabytkowych na przykład firmy Ledan. W przypadku cienkich odspojień o utrudnionej penetracji proponuje się wprowadzenie dyspersji żywicy akrylowej przeznaczonej do obiektów zabytkowych lub żywicy akrylowej (jak wyżej) zmodyfikowanej domieszką wypełniacza – kredy.
8. Wykonanie opasek ochronnych okalających relikty tynku z zaprawy jak w punkcie poniżej.
9. Uzupełnienie ubytków warstwy tynkarskiej w obrębie zachowanych reliktyw z zachowaniem charakterystycznej faktury tynku. Do uzupełnienia należy wykorzystać zaprawę wapienno-piaskową zmieszaną z 1 części spoiwa (dobrego jakościowo wapna dołowanego minimum 10 lat) i 3 części wypełniacza (piasku o charakterze podobnym jak wypełniacz zastosowany oryginalnie) lub gotowej zaprawy przeznaczonej do obiektów zabytkowych. Wskazane może być użycie zaprawy Historickalkspatzenmörtel (Remmers).
10. Wzmocnienie osłabionych cegieł oraz zapraw poprzez nasycenie ich preparatami zawierającymi związki krzemooorganiczne, nadającymi powierzchni charakter hydrofilny (np. KSE 300 lub KSE 100 firmy Remmers). W trakcie wykonywania zabiegu wymagane jest ściśle przestrzeganie zaleceń określonych w specyfikacji produktu.

11. Oczyszczanie lica cegieł. Zabieg musi być poprzedzony wykonaniem szeregu prób w celu ustalenia prawidłowej i efektywnej metody oczyszczania spełniającej podstawową zasadę **nieuszkodzenia (najmniejszego uszkodzenia) substancji zabytkowej**. Wskazane jest, aby ocenę skuteczności zabiegu oraz wybór metody podjąć komisyjnie przy udziale dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki, specjalisty w dziedzinie konserwacji kamienia, elementów i detali architektonicznych. Poniżej przedstawiono możliwe metody oczyszczania:

- oczyszczanie przy wykorzystaniu pary wodnej, wspomaganie oczyszczania środkami powierzchniowo czynnymi, środkami rozpuszczającymi (spulchniającymi) nawarstwienia,
- metoda hydrodynamiczna z wykorzystaniem urządzeń czyszczących wodą pod ciśnieniem, posiadających regulację przepływu wody oraz zmiany kształtu strumienia,
- czyszczenie wodą zimną, wodą ciepłą, wspomaganie oczyszczania środkami powierzchniowo czynnymi, środkami rozpuszczającymi (spulchniającymi) nawarstwienia,
- metoda strumieniowo-ścierna z wykorzystaniem urządzeń czyszczących parą wodną i ścierniwem z możliwością regulacji przepływu powietrza oraz strumienia ścierniwa, dobór ścierniwa pod kątem jego twardości.

Uwaga! W trakcie zabiegu należy przewidzieć doczyszczanie punktowe (np. wytwornicą pary), czyszczenie mechanicznie szczególnie zabrudzonych i trudno usuwalnych nawarstwień.

12. Przeprowadzenie konserwacji pozostałości elementów drewnianych przez dezynfekcję preparatami o szerokim odkażającym spektrum działania przeznaczonymi do zabiegów konserwatorskich, (np. typu Preventol) oczyszczenie z zabrudzeń powierzchniowych mechanicznie i chemicznie za pomocą szarego mydła i wody destylowanej oraz impregnację przez wielokrotne pędzlowanie roztworem żywicy akrylowej w toluenie lub ksylenie (wskazane zastosowanie Paraloidu B72). Dobór stężenia roztworu musi odbyć się pod nadzorem dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki. W przypadku niektórych elementów, jak na przykład fragmentów belek stanowiących część konstrukcji empor, osadzonych częściowo pod posadzką nad kaplicami ściany południowej, możliwy jest ich demontaż w trakcie przekładania obluzowanych kafli posadzki i przeprowadzenie zabiegów poza obiektem. Wówczas wskazana jest impregnacja w wyżej wskazanym roztworze przez pełne zanurzenie (kąpiel).

16. Uzupełnianie ubytków w cegle. Do uzupełnienia ubytków w ceglach jak i spoinach należy zastosować zaprawy jak najbardziej zbliżone właściwościami fizyko-mechanicznymi do uzupełnianego materiału:

- muszą mieć zbliżoną lub lepszą zdolność transportu wody niż materiał uzupełniany
- zbliżone właściwości mechaniczne do materiału uzupełnianego,
- zbliżony współczynnik rozszerzalności cieplnej do materiału uzupełnianego,
- powinny pozwalać na uzyskanie wypełnienia zbliżonego kolorystycznie i fakturalnie do uzupełnianego fragmentu.

Wskazane jest zastosowanie gotowych zapraw do uzupełniania ubytków w ceglach (np. firmy Remmers lub tożsame)

17. Uzupełnienie ubytków fugi. Do fugowania zaleca się stosowanie barwionych w masie zapraw sporządzonych na bazie spoiwa trasowego, np.: TKF TrassFuge (firma Hufgard Optolith) lub tożsame przeznaczone do obiektów zabytkowych.

18. Scalenie kolorystyczne w przypadku rażących rozbieżności kolorystycznych poszczególnych elementów lica poprzez miejscowe naniesienie odpowiednio przygotowanych farb. Do scalania proponuje się wykorzystanie farb na spoiwie krzemianowym (np. produkty firmy Keim lub tożsame przeznaczone do obiektów zabytkowych).

19. Hydrofobizacja ceglanego lica w przypadku dużego stopnia nasiąkliwości cegły, szczególnie w partiach narażonych na osiadanie i dłuższe utrzymywanie się wody (parapety, gzymsy, występy muru, posadzka nad kaplicami południowymi i południowo-wschodnimi).

20. Wykonanie dokumentacji powykonawczej uwzględniającej przebieg wykonanych prac i ich problematykę.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH – POLICHROMIE W WYBRANYCH KAPLICACH BOCZNYCH FARY GUBIŃSKIEJ (TRZECIEJ I ÓSMEJ OD POŁUDNIOWO-ZACHODNIEJ STRONY)

1. Wykonanie dokumentacji stanu obiektu przed, w trakcie i po przeprowadzeniu prac konserwatorskich.
2. Usunięcie wtórnych nawarstwień tynkarskich i malarskich mechanicznie oraz chemicznie (w kaplicy nr 3 od strony południowo-zachodniej).
3. Dezynfekcja malowidła, tynku i odkrytego lica muru substancją biobójczą (na przykład Preventol lub tożsamą przeznaczoną do stosowania w konserwacji polichromii) przez natrysk.
4. Podklejenie spęcherzeń tynku zaprawą iniekcyjną mineralną przeznaczoną do obiektów zabytkowych na przykład firmy Ledan. W przypadku cienkich odspojeń o utrudnionej penetracji proponuje się wprowadzenie dyspersji żywicy akrylowej lub żywicy akrylowej zmodyfikowanej domieszką wypełniacza – kredy.
5. Doczyszczanie warstwy malarskiej za pomocą odpowiednio dobranych pędzli i włókna szklanego.
6. Odsolenie zasolonych obszarów tynku i muru przez wykonanie okładów z ligniny lub pulpy celulozowej nasączonej wodą destylowaną.
7. Odpylenie powierzchni malowideł, pobiały i muru przez rolowanie ligniną zwilżoną wodą destylowaną.
8. Wzmocnienie strukturalne murowanego (w razie złego stanu zachowania) i tynkarskiego podłoża poprzez nasączenie jej preparatem na bazie krzemionki organicznej (na przykład firmy Remmers, KSE 300, lub KSE 100).
9. Wzmocnienie strukturalne warstwy malarskiej spoiwem na bazie szkła wodnego na przykład preparatem Fixativ (Kremer) lub tożsamym, przeznaczonym do obiektów zabytkowych. Preparat należy używać ściśle zgodnie z kartą specyfikacyjną. Przed szerszym zastosowaniem należy wykonać próby stężenia oraz testy na powstawanie zabielen w związku z występowaniem zasolenia w obiekcie.
10. Uzupełnienie zaprawy murarskiej. Do uzupełnienia należy wykorzystać zaprawę wapienno-piaskową o proporcji 1:3 z wapna dołowanego minimum 5-letniego oraz płukanego piasku o odpowiednio dobranej gradacji ziarna. Możliwe jest również zastosowanie gotowej zaprawy przeznaczonej do stosowania w obiektach zabytkowych firmy Remmers, Sto-ispo, lub tożsamej.
11. (Dla kaplicy poświęconej ofiarom I wojny światowej). Uzupełnienie warstwy tynkarskiej z zachowaniem charakterystycznej faktury tynku. Do uzupełnienia należy wykorzystać zaprawę wapienno-piaskową zmieszaną z 1 części spoiwa (dobrego jakościowo wapna dołowanego minimum 5 lat) i 3 części wypełniacza (płukanego piasku o charakterze podobnym jak wypełniacz zastosowany oryginalnie) lub gotowej zaprawy przeznaczonej do obiektów zabytkowych. Wskazane może być użycie zaprawy Historickalkspatzenmörtel (Remmers). W przypadku, gdy podłoże ceglane jest zawilgocone i zasolone konieczne jest użycie systemu tynków renowacyjnych z certyfikatem WTA.

(Dla kaplicy nr trzy, pd południowo-zachodniego narożnika) Wykonanie opasek ochronnych okalających relikty tynku z zaprawy jak poniżej.

12. Uzupełnienie warstwy pobiały/ białego podmalowania oraz jego rekonstrukcja w partiach szczególnie źle zachowanych. W celu polepszenia właściwości malarskich pobiały możliwe jest zmodyfikowanie jej niewielką domieszką dyspersji akrylowej, przeznaczonej do stosowania w obiektach zabytkowych.
13. Uzupełnienie warstwy malarskiej metodą graficzną farbami na spoiwie PAV, Paraloid B 82 lub na bazie dyspersji akrylowej (na przykład Primal AC 33). Konieczne jest dodanie do spoiwa farby substancji biobójczej (Preventol). Farba przeznaczona do uzupełnień musi mieć zbliżone właściwości wizualne do oryginału i zawierać pigmenty odporne na działanie promieni UV.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH – RESTAURATORSKICH, DRZWI WEJŚCIOWE DO PREZBITERIUM OD STRONY PÓŁNOCNEJ ORAZ ŚLEMIEŃ NAD DRZWIAMI

1. Wykonanie dokumentacji stanu obiektu przed, w trakcie i po przeprowadzeniu prac konserwatorskich.
2. Demontaż ślemienia.
3. Transport do pracowni konserwatorskiej.
4. Usunięcie nawarstwień malarskich chemicznie i mechanicznie kompresami z odpowiednio dobranych mieszanin rozpuszczalników lub gotową pastą do usuwania powłok malarskich/lakierniczych. Dopuszczalne jest również działanie gorącym powietrzem o odpowiednio dobranej temperaturze.
5. Demontaż zamka drzwi.
6. W przypadku decyzji o zmianie kierunku otwierania się drzwi, zmiana strony montażu zamka.
7. W przypadku decyzji o zmianie kierunku otwierania się drzwi, zmiana umiejscowienia felcu przez odcięcie fragmentu drewna odpowiadającego jego grubości i zamocowaniu go w odpowiednim miejscu. Mocowanie musi być mechanicznie wytrzymałe, wykonane na kołki drewniane wzmocnione spoiną z kleju na bazie żywicy akrylowej, przeznaczonego do obiektów zabytkowych.
8. W przypadku decyzji o zmianie kierunku otwierania się drzwi konieczne jest poszerzenie otworu drzwiowego przez wykucie muru na szerokość felcu.
9. Uzupełnienie brakującego elementu metalowego w belce ślemienia – gniazda zawiasu skrzydła drzwiowego.
10. Uzupełnienie ewentualnie stwierdzonych mniejszych, ale mających konstrukcyjny charakter ubytków kitem chemoutwardzalnym Araldite. Uzupełnienie musi być wykonane w granicach ubytku i fakturą naśladować oryginalną powierzchnię. Wskazane jest pozostawienie otworów po kulach z broni palnej (świadcstwo działań wojennych w lutym 1945 roku)
11. Uzupełnienie niewielkich ubytków dobrym jakościowo kitem wodorozcieńczalnym do drewna. Uzupełnienie musi być wykonane w granicach ubytku i fakturą naśladować oryginalną powierzchnię.
12. Zabezpieczenie elementów żelaznych/ stalowych roztworem alkoholowym taniny.
13. Pokrycie elementów żelaznych/ stalowych narażonych na intensywne użytkowanie cienką warstwą lakieru chemoutwardzalnego, tak aby nie zatracić naturalnego, satynowego połysku metalu.
14. Rekonstrukcja kolorystyki stolarki z zastosowaniem farb rozpuszczalnikowych na bazie żywicy syntetycznej o dużej wytrzymałości przy intensywnej eksploatacji. Wskazane jest wykonanie prób kolorystycznych przed rekonstrukcją w celu ustalenia, czy oryginalny kolor estetycznie będzie prawidłowy dla całego obiektu.
15. Montaż klamki antypanicznej.
16. Transport elementów z pracowni.
17. Montaż elementów w ościeżach.
18. Sporządzenie dokumentacji opisowej i fotograficznej przebiegu prac konserwatorskich.